

Kyberšikana

Pod pojmom kyberšikana rozumieme zámerné urážanie, vyhrážky, odhaľovanie intímnych informácií či obťažovanie iných za pomoci moderných komunikačných prostriedkov - trvajúce spravidla dlhší čas.

Kyberšikanovanie prebieha buď na internete (napr. cez e-maily, čet, cez videá na internetových portáloch ako YouTube, na sociálnych sieťach), alebo cez mobilný telefón (napr. cez aplikácie ako WhatsApp či obťažujúce volania). Páchateľ - ktorého voláme aj agresor - koná často anonymne, aby obeť nevedela, odkiaľ útoky prichádzajú.

Kyberšikana spravidla pochádza od ľudí v našom blízkom okolí - zo školy, mestskej štvrte, z našej dediny či komunity. Prípadoch, kedy sú do šikanovania zapojené úplne cudzie osoby, býva menej.

Druhy kyberšikany:

Sexting

- **posielanie fotografií svojho tela alebo inej osoby v erotických pózach alebo sexuálnych polohách.**
- Mladí však zabúdajú na to, že nemajú žiadnu kontrolu nad tým, kto si fotografiu môže zobraziť. A že obrázky kolujúce po sociálnych sieťach už nie je možné úplne vymazať. To má dramatické dôsledky, pretože sa mladí opakovane musia vyrovnávať s pocitom hanby.

Pózovanie

- **Deti a mládež sa na sociálnych sieťach ukazujú v provokujúcich pózach, často so sexuálnym námetom.** Prezentujú sa takýmito fotografiami, videami a príspevkami s cieľom pôsobiť atraktívnejšie a (sexuálne) zrelšie. Často pritom používajú popri "klasických" prostriedkoch, ako je napr. mejkap, oblečenie, aj technické pomôcky (programy na úpravu fotografií, hudba v pozadí atď.).

Grooming (kybergrooming)

- Tento pojem označuje **zámerné oslovovanie osôb s cieľom nadviazať sexuálny kontakt.** Obeťou bývajú hlavne deti a mladiství. Páchateľ si zväčša najskôr vybuduje dôveru a potom sa pokúsi o kontakt. Dospelí používajú falošné mená, vek a iné osobné informácie, aby v deťoch vzbudili dôveru. Ide o osobitnú formu sexuálneho obťažovania, z ktorej môžu vyplývať trestné činy ako výroba detskej pornografie (§ 368 Trestného zákona) a sexuálne zneužívanie (§ 201, § 201a, § 201b Trestného zákona).

Fackovanie pre zábavu (happy slapping)

- rozumieme **fyzické útoky na neznámych okoloidúcich alebo na spolužiakov, zriedkavejšie aj na učiteľov, ktoré niekto nahrá na video a zverejní na internetovom portáli.** Útoky prechádzajú až do zbitia do bezvedomia alebo do znásilnenia obeť.

- Pre školské prostredie sú príznačné skôr psychické a verbálne formy happy slappingu a vyskytujú sa čoraz častejšie. Fackovanie pre zábavu je vlastne spojením klasickej šikany s kyberšikanou.
- Obeť tak musí okrem prežitého násillia znášať aj hanbu a poníženie. Pri tomto druhu kyberšikany je trestné stíhanie spravidla jednoduché, pretože páchatelia sami vyrábajú a zverejňujú dôkazový materiál proti sebe.

Elektronické prenasledovanie (cyberstalking)

- **dlhodobé prenasledovanie nejakej osoby vo virtuálnom prostredí.** Často býva spojené s obťažovaním a vyhrážaním sa cez internet.
- Páchatelovi hrozí trest odňatia slobody až na jeden rok.

Elektronické prenasledovanie sa vyskytuje v rôznych podobách:

- rozposielanie spamu, vírusov
- opakované obťažovanie anonymnými telefonátmi, neželané esemesky, správy na čete
- sledovanie obete na sociálnych sieťach
- kontaktovanie priateľov a príbuzných dotýčnej osoby cez internet, esemesky a pod.
- tvorenie stránok s fotografiami a osobnými údajmi obete.

Očierňovanie

- **zámerné rozširovanie klebiet** o obeti. Ak sa pri tom použije internet alebo iný elektronický komunikačný prostriedok, považuje sa takéto konanie za jednu z foriem kyberšikany.
- **šírenie nepravdivých, vulgárnych a ponižujúcich správ, prípadne fotografií či videí, posielanie alebo zverejňovanie falošných, urážlivých alebo očierňujúcich výrokov o inej osobe na sociálnych sieťach.**

Odhaľovanie

- **odhaľovania súkromných informácií, ktorá prebieha za pomoci falošných tvrdení.** Páchatel tu využíva dôverčivosť obete a predstierajú dôvernú komunikáciu. Potom, čo z obete vymámi dostatok súkromných informácií, zverejnia intímne veci o obeti na internete (napr. e-maily, čety alebo intímne fotografie).

Hádky v diskusiách (flame war, flaming)

- **všetky druhy urážania, nadávania alebo provokujúcich výrokov v internetových diskusných fórach či četoch.**
- Zvyčajne sa tieto útoky nezameriavajú na niekoho konkrétneho. Vo väčšine diskusných fór sa flaming považuje za neželaný jav, ktorý moderátori zvyknú trestať formou výstrahy. V slabo moderovaných fórach sa môže flaming šíriť veľmi rýchlo a sťažovať diskusiu na pôvodnú tému.

Vylúčenie zo skupiny

- **vylúčenie jednotlivca zo skupiny.**
- **Určitá osoba je vedome vylúčená ostatnými, príp. nie je prijatá do "internej" skupiny, okruhu osôb.** Často sa vyskytuje vylúčenie z kontaktov na sociálnych sieťach a ignorovanie v diskusných fórach a četoch.
- Príslušnosť k skupine patrí k sociálnym potrebám každého človeka. A internetové vzťahy považujú dnešné deti a mládež za čoraz dôležitejšie, dokonca dôležitejšie než svoje skutočné medziľudské vzťahy. Z toho dôvodu znášajú najmä dospievajúci vylúčenie zo skupiny veľmi ťažko a bolestne.

Príčiny, motívy, spúšťače kyberšikany

- **uvoľnenie napätia** (ventil pre potláčanú agresivitu)
- **uznanie** (Pozadie: nedostatok pozornosti doma - od svojich blízkych)
- **závisť** (Môžu tu hrať rolu aj sociálne rozdiely)
- **demonštrácia moci** (Pozadie: mladí často vo svojich rodinách zažívajú, že rodičia používajú moc - väčšinou spolu s násilím)
- **strach** (strach zo zlyhania alebo strach, že sa páchatel sám môže stať obeťou)
- **nuda** (žiadne možnosti trávenia voľného času - nízka schopnosť zvládať stres)
- **posilnenie pocitu spolupatričnosti** (Potreba niekam patriť - "spolu sme silní" - môže mať aj negatívne dôsledky. Skupina sa zomkne štýlom "všetci proti jednému" a vytvorí na internete šikanovaciu skupinu.)
- **interkultúrne konflikty** (Šikanu môžu vyprovokovať aj konflikty medzi rôznymi národnosťami alebo etnickými skupinami (napr. jezidi - šiiti) v rámci jednej triedy alebo školy.)
- **konflikty v triednom kolektíve** (ani mimo triedy nie sú "bifľoši" chránení pred výsmechom ostatných)
- **menia sa priateľstvá** (z pôvodne najlepších kamarátov sa stanú rivali - alebo sa rozpadnú vzťahy)
- **zmeny v triednom kolektíve** (noví spolužiaci, nové zloženie triedy)
- **neželané zverejňovanie osobných informácií** (deti a dospievajúci si často neuvedomujú, aké dôsledky má ich konanie. Niektorí zverejňujú cudzie osobné údaje či intímne fotografie/videá, ktoré by mali radšej ostať skryté, bez akýchkoľvek zlých úmyslov)

Následky

Internetové útoky môžu na obeti zanechať rôznorodé následky. Kyberšikana vyvoláva podobné príznaky ako akákoľvek iná psychická záťaž. Ľudia, ktorí sú obeťou kyberšikany, pôsobia často ako utláčaní, napätí, bývajú málovravní. Nezostane žiaľ iba pri týchto prejavoch. Následky sa stupňujú a vedú až k závažným duševným, fyzickým a sociálnym poškodeniam.

Veľa obetí kyberšikany trpí poruchami spánku a sústredenia, depresiami alebo somatickými ochoreniami ako bolesti brucha. Možným dôsledkom je však aj strata chuti do jedla a postupný, pretrvávajúci pokles výkonnosti. Žiaci, ktorých niekto kyberšikanuje, majú strach chodiť do školy a pred odchodom do školy radšej predstierajú zdravotné ťažkosti. V extrémnych prípadoch sa môže dokonca stať, že obeť neunesie toľký tlak a sama sa poraní. Vysoká psychická záťaž, ktorej je obeť kyberšikany vystavená, môže viesť až k samovražde.

Ako odhaliť kyberšikanu

Pre dospelých (učiteľov a rodičov) je často ťažké rozpoznať, že je dieťa obeťou kyberšikany. Tu im môžeme odporučiť predovšetkým to, aby boli všímaví a pri konkrétnom podozrení sa s dieťaťom otvorene porozprávali.

Pre učiteľa môže byť varovným signálom to, že sa atmosféra v triede zhoršila alebo sa zrazu rozpadli priateľstvá. Nezriedka sú to práve bývalí blízki priatelia, z ktorých sa napr. po hádke stanú agresori. Práve oni poznajú veľa súkromných vecí zo života obete, majú jej fotografie či videá, ktoré môžu anonymne šíriť. Vyčlenenie jednotlivých žiakov môže tiež poukazovať na šikanu. Preto je potrebné všimáť si popri následkoch aj tieto nápadné znaky:

- utiahnutosť (vnútorná aj vonkajšia)
- pokles výkonu
- problémy sústrediť sa
- poruchy spánku
- vyhýbavé správanie
- izolovanosť - vyčlenenie od ostatných cez prestávky, pri skupinových prácach alebo športe
- vyhýbavosť, keď príde reč na triedne problémy
- absencie, až záškoláctvo

Právne hľadisko

V súčasnosti neexistuje na Slovensku žiadny zákon, ktorý by poznal pojem kyberšikana, sexting či kybergrooming, ale na jednotlivé prejavy možno aplikovať viacero paragrafov Trestného zákona

- Nebezpečné prenasledovanie, tzv. stalking (§ 360a Trestného zákona)
- Vydieranie (§ 189 Trestného zákona)
- Nátlak (§ 192 Trestného zákona)
- Sexuálne zneužívanie (§ 201, § 201a, § 201b Trestného zákona)
- Ohováranie (§ 373 Trestného zákona)
- Poškodzovanie cudzích práv (§ 376 Trestného zákona)
- Detská pornografia – výroba (§ 368 Trestného zákona)
- Detská pornografia – rozširovanie (§ 369 Trestného zákona)

- Detská pornografia – prechovávanie a účasť na detskom pornografickom predstavení (§ 370 Trestného zákona)
- Ohrozovanie mravnosti (§ 371, § 372 Trestného zákona)

Pravidlá správania pri kyberšikanke

- **Zachovaj pokoj:** nenechaj sa zneistiť pochybnosťami! Si skvelý taký, aký si.
- **Zablokuj tých, ktorí ťa obťažujú:** väčšina prevádzkovateľov stránok ti ponúka možnosť zablokovať si vo svojich nastaveniach ľudí, ktorí ťa obťažujú. Tí sa s tebou už potom nemôžu kontaktovať.
- **Neodpovedaj:** neodpovedaj na správy, ktoré ťa obťažujú. Pretože keď odpovieš, útočník sa cíti podporený vo svojom správaní a všetko sa pravdepodobne ešte zhorší.
- **Zabezpeč dôkazy:** ukladaj si všetok obsah, ktorým ťa útočník uráža, či už ide o obrázky, videá alebo správy. Neskôr nimi budeš môcť dokázať, čo sa stalo. Slúžia ako dôkazový materiál.
- **Rozprávaj o tom:** keď ťa niečo trápi, obráť sa na niekoho, kto ti môže pomôcť, napr. na svojich rodičov, učiteľov alebo priateľov, ktorým dôveruješ.

Kde hľadať pomocť

- Národné centrum pre nahlasovanie nezákonného obsahu alebo činností na internete (nahlasovací formulár): <http://stopline.sk/sk/component/report>
- Nonstop bezplatná telefonická pomoc: 116 111
- Online čít s operátorom: <http://pomoc.sk/>
- Konzultácie pomocou emailu: potrebujem@pomoc.sk
- Projekt zameraný na bezpečné a zodpovedné používanie internetu, mobilných telefónov a iných nových technológií: <http://zodpovedne.sk/>
- Projekt vzdelávajúci deti o bezpečnom a zodpovednom používaní nových médií vo viac ako 20 jazykoch: <http://ovce.sk>
- Prevencia šikany, sekcie pre deti a mládež, rodičov, pedagógov a iných odborných pracovníkov: <http://www.previnciasikanovania.sk/>

Zdroj: www.cyberhelp.eu